

Relaties en seksualiteit in de islam

de Ruiter, Jan Jaap

Published in:

VolZin: Opinieblad voor geloof en samenleving

Publication date:

2016

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Ruiter, J. J. (2016). Relaties en seksualiteit in de islam: Een bizarre spagaat. *VolZin: Opinieblad voor geloof en samenleving*, 15(4).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Relaties en seksualiteit in de islam

EEN BIZARRE SPAGAAT

De profeet Mohammed huwde zowel een 15 jaar oudere weduwe als een meisje van 9. Met zijn eerste huwelijk bevestigde hij de gelijkwaardigheid van man en vrouw, de tweede blijft voor moslims een doorn in het vlees.

Tekst: Jan Jaap de Ruiter

Het heeft even tijd gekost maar nu ben ik zover dat ik de Arabische tekst van het lied *Bij God. Niet gaat een zon op of onder* uit mijn hoofd ken. De titel is tevens de eerste regel van het lied, dat als volgt verder gaat: ‘of jouw liefde is verweven met mijn adem’. Het lied meldt vervolgens dat ‘ik nauwelijks bij mensen ben gaan zitten of jij bent al onderwerp van gesprek’. De mooiste regel uit het lied is de volgende: ‘Niet drink ik water omdat ik dorst heb, of ik zie jouw gestalte in het glas’

Mystieke eenwording

De tekst van dit lied – het is te beluisteren op *YouTube* – is de ultieme uiting van liefde voor en verlangen naar de ander. De zanger van het lied ziet en ervaart die ander in allerlei omstandigheden. Die ander is ‘in mijn hart, te midden van al mijn hersenspinsels’. Het lied ademt een en al spiritualiteit uit. De gekozen woorden wijzen op een diep gevoelde verbondenheid tussen een mens en een ‘jij’. Het gaat om ‘jouw liefde’, om ‘jou in mijn hart’, om ‘jouw gestalte’ en om ‘naar jou toe te komen’. Het is niet zo moeilijk te raden wie die ander is. Het gaat hier om God en de zanger van het lied ziet God overal en wil zo dicht mogelijk bij zijn liefde zijn. Het gaat vanzelfsprekend om een spirituele eenwording met God, maar de lichamelijke van de tekst treft even-

zeer. Het gaat om spreken, om drinken, om zien, om het hart.

De auteur van het lied is de grote moslim-mysticus en theoloog Al Halladj (858-922). Hij was het die in zijn leven de beroemde uitroep gedaan zou hebben: ‘Ik ben de waarheid’, waarmee hij suggereerde dat hij een was geworden met de Schepper. Hij geloofde dat God transcendent was en Hij als zodanig boven zijn eigen schepping stond. Hij had de diepe overtuiging dat er een ongeschapen goddelijke geest bestond die zich kon verenigen met de geschapen geest van de ascetische mens. God en mens zijn voor hem één. En daarom durfde hij het aan om op een gegeven moment uit te roepen dat hij de waarheid was. Als een mens immers met God versmolten is, dan wordt God niet onwaar, maar de mens waar. Al Halladj zou een van de grootste mystici van de islam worden. Niettemin werd hij, onder andere vanwege zijn mystieke praktijken door het moslimestablishment van zijn tijd gedood. Het streven om met God samen te smelten werd gezien als blasfemisch omdat God één en ondeelbaar is. Er zou in de eeuwen die sindsdien verstreken zijn, altijd een spanning blijven bestaan tussen de mystieke islam en de vaak formalistische geestelijkheid. Toch kent de islam een rijke mystieke traditie. Op dezelfde wijze hebben sommige stromingen binnen de islam opmerkelijk open ideeën over lichamelijkeheid en seksualiteit en over de combinatie

van die twee met spiritualiteit.

Gelijkwaardigheid

Zoals in elke religie staat de beschouwing van het lichaam en seksualiteit ook in de islam niet los van spiritualiteit. De profeet Mohammed zou gezegd hebben: “Liefde begint bij de ogen, die de deuren van de geest zijn, gaat daardoor naar binnen en verspreidt zich over de gehele ziel.” Ook zou hij gezegd hebben: “Het aansporen tot goede werken is liefdadigheid, het weerhouden van kwaad is liefdadigheid en de geslachtsdaad van een ieder van jullie is

liefdadigheid.” De profeet zag niets in een celibatair bestaan en zou zich zonder meer kunnen vinden in de uitspraak van de apostel Paulus in zijn eerste brief aan de Korintiërs (hoofdstuk 7, vers 9) dat het “beter is te trouwen dan van begeerte te branden”. En inderdaad vinden we in de Koran een vergelijkbare tekst die overigens veel positiever klinkt dan die van Paulus. In soera 30, *de Romeinen*, staat in vers 21: “En een ander teken van Hem is dat Hij voor u uit u zelf echtgenoten heeft geschapen, opdat u met haar samenwoont. En Hij heeft tussen u liefde en genegenheid doen ontstaan.”

Abdulwahid van Bommel haalt in zijn boek *Islam, liefde en seksualiteit* deze uitspraken van de profeet aan. Van Bommel heeft het over ‘goddelijke intimiteit’. Daarbij citeert hij uit de Koran vers 189, van Soera 7, *de Hoge Plaatsen*: “Hij is het die u uit één enkel wezen geschapen heeft en die daaruit zijn echtgenote gemaakt heeft opdat hij met haar samenwoont. En toen hij gemeenschap met haar had gehad, droeg zij een kleine vrucht in zich.” Op basis van deze en andere verzen van de Koran en van uitspraken van de profeet heeft de islam voorschriften geformuleerd voor de beleving

van seksualiteit binnen de band van het huwelijk. Het principe van gelijkwaardigheid tussen man en vrouw lijkt daarin centraal te staan. Het geciteerde vers 21 uit Soera 30 klinkt, zo meldt Van Bommel, vaak bij huwelijkssluitingen. Hij voegt daaraan nog een uitspraak toe die de traditie eveneens aan de profeet toeschrijft: “Werpt u niet als een dier op uw vrouw als een van u gemeenschap wil hebben, maar laat er tussen u beiden een afgezant zijn.” Op de vraag “Wat bedoelt u met die afgezant, o boodschapper van God?” antwoordde Mohammed: “Een kus en woorden die haar in de juiste stemming brengen.” Een aanwijzing voor het seksuele voorspel dus.

In de toespraak die de profeet bij zijn afscheidsbedevaart hield, maakte hij ook melding van de relaties tussen mannen en vrouwen: “O, mannen! Het is waar dat jullie bepaalde rechten hebben over jullie vrouwen maar zij hebben ook rechten over jullie! Bedenk dat jullie hen als jullie vrouwen hebben genomen, alleen onder Allah’s vertrouwen en met Zijn toestemming. (...) Behandel jullie vrouwen goed en wees aardig voor hen, want zij zijn jullie partners en toevertrouwde helpers.” Kun je de relatie tussen man en vrouw treffender onder woorden brengen?

Hemelse lusten

Wie aan islam denkt, denkt aan homoseksualiteit. De aloude islamitische culturen staan bekend om hun liefdesrelaties tussen mannen onderling en tussen mannen en jongens. De Arabische dichter Aboe Noewas (ca. 750-810) bezong het genot van de herenliefde en tot op de dag van vandaag genieten sommige steden en streken in Arabische landen een levendige *gay scene*. *Islam en homoseksualiteit* is de titel van een boek van Omar Nahas, zelf moslim en homoseksueel. Op onnavolgbare wijze legt hij uit dat homoseksualiteit ongetwijfeld een onderdeel zal zijn van de hemelse lusten in het islamitische paradijs. Zegt God immers niet in Soera 43, *de Versiering*, vers 71: “En daarin (het paradijs) is dat wat hun hart verlangt”.

Nahas verwijst daarbij naar diezelfde Aboe Noewas die zich naar verluidt bij een vriend beklagde zou hebben dat hij zijn verlangen naar een jongeling vast niet gerealiseerd zou zien in het paradijs. De vriend

antwoordt bevestigend. Dat zal niet het geval zijn, maar, zo betoogt Nahas, en verderop in zijn boek haalt hij nog meer bronnen aan om zijn gelijk te bevestigen, dat staat in schil contrast tot genoemd Koranvers waarin gesteld wordt dat in het paradijs datgene is wat het hart van een mens verlangt. Overigens wordt homoseksualiteit zoals de praktijk was in Sodom en Gomorra net als in de Bijbel in de Koran veroordeeld. De homovriendelijke interpretatie is dan dat het hier zou gaan om gedwongen seks wat natuurlijk nooit goed is.

Vrouwvriendelijke profeet

De manier waarop Koran en profetische traditie over vrouwen en het huwelijk spreken is ronduit positief. Toch worden we ook geconfronteerd met een andere en sombere kant van de medaille. Bijna dagelijks lezen we berichten over seksueel geweld dat namens diezelfde islam gepleegd wordt. Vrouwen van yezidi-herkomst valt in Islamitische Staat een behandeling als seksslavinnen deel. Vrouwen waren de afgelopen jaarwisseling in Keulen het slachtoffer van gewelddadige aanrandingen door moslimjongens en -mannen – vluchtelingen dan wel migranten. Rapporten van de Verenigde Naties geven aan dat meer dan negentig procent van de vrouwen in Egypte te maken heeft gehad met seksuele intimidatie. In sommige azc's in Nederland wordt homoseksuele vluchtelingen door moslims het leven zuur gemaakt. Het zijn stuk voor stuk verhalen die tot verdriet, frustratie en woede leiden.

Gelijkwaardigheid enerzijds en seksueel geweld anderzijds: het beeld dat oprijst is dat van een bizarre spagaat. Welke oorzaken gaan achter dit paradoxale beeld schuil? Laten we ter beantwoording van deze vraag eens te rade gaan bij moslimfeministes. Hoe kijken zij vandaag de dag naar dit contrast? Een vaste overtuiging binnen de islam – ik durf wel te beweren dat dit voor alle interpretaties van de islam geldt – is dat zij de ultieme boodschap van God aan de mensen is. De islam is daarmee universeel en volmaakt. Is er sprake van misstanden, dan ligt dat dus niet aan de islam. Deze overtuiging verklaart dat hedendaagse moslimfeministes de islam trouw blijven en zich vooral richten op de profeet die in hun ogen de vrouwvrien-

delijkste profeet is die je je maar kunt voorstellen. Een voorbeeld is de vorig jaar overleden Marokkaanse feministe Fatima Mernissi, die de profetische traditie aan een nieuwe analyse onderwierp. De lezer moet namelijk weten dat aan de in totaal zes traditieverzamelingen binnen de islam een verschillend gewicht wordt toegekend wat betreft betrouwbaarheid, al naar gelang de wijze waarop hun overlevering tot stand is gekomen. Met die classificatie moet rekening worden gehouden bij de uiteindelijke vaststelling van gedragsregels. Mernissi stelt dat de interpretatie van de traditie eertijds het voorrecht was van de mannelijke godsdienstige autoriteiten. Deze *oelama* hebben er volgens haar alles aan gedaan om de vrouw en haar seksualiteit, wellicht uit angst voor haar seksuele macht, te controleren. Het bijzondere van Mernissi's analyses, en andere feministes volgen hetzelfde pad, is dan dat zij diezelfde tradities op een feministische wijze tracht te analyseren. Haar conclusie is dan dat als er ergens een voorvechter was van de gelijkheid tussen de geslachten, dat wel de profeet Mohammed was.

Weduwen en jonge meisjes

De Egyptische feministe Mona Eltahawi kritiseert nog radicaler dan Mernissi het door moslimmannen gedicteerde discours over vrouwen. Toch wijst ook zij de islam niet af en zet ze de profeet op het voetstuk van de gelijkberechtiging van vrouwen. In een interview noemt ze de eerste vrouw van de profeet, Khadidja, die zijn baas was, minstens eenmaal gescheiden én weduwe. Hij was 25 en zij was 40: zij vroeg hem, hij niet haar. Ze noemt dit een na te volgen gedrag van de profeet om moslimmannen ertoe te bewegen gescheiden vrouwen en weduwes te trouwen en niet hun lusten te volgen en zo jong mogelijke meisjes te huwen.

De verwijzing naar Khadidja als eerste vrouw van de profeet is een sterk argument voor de zaak van de feministes. Ze hebben echter een zwaardere kluit aan de vraag waarom de profeet het meisje Aisha trouwde toen die naar verluidt nog maar 9 jaar oud was. Allerlei interpretaties van dit huwelijk doen de rondte. De leeftijd van Aisha varieert in die interpretaties tussen de 9 en 19 jaar. Volgens sommigen ging het

eerder om de belofte van een toekomstig huwelijk dan om een tot 'daadwerkelijk consumeren' van het huwelijk. Wat daar ook van zij, dit huwelijk is een doorn in het vlees voor islamitische feministes.

Theorie en praktijk

De islam heeft haar mystieke kanten en predikt verheven ideeën over seksualiteit, lichamelijke en spiritualiteit. Zij zou maximale seksuele vrijheid garanderen voor mannen, vrouwen en homo's. De praktijk in veel islamitische landen is evenwel anders. Sommige landen verbieden mystieke broederschappen waarbinnen vrije opvattingen heersen. In het algemeen kan gesteld worden dat de vrijheid die moslima's op basis van de Koran en traditie genieten begrensd wordt door andere teksten uit diezelfde Koran en traditie.

De profeet zei in de toespraak bij zijn afscheidsbedevaart namelijk ook: "Als zij (=vrouwen) zich houden aan hun plicht jegens jullie, dan hebben zij het recht om te worden gevoed en gekleed met vriendelijkheid. ... En het is jullie (= mannen) recht dat zij (=vrouwen) geen vrienden maken met iemand die jij niet goedkeurt en ook dat zij nooit onkuis zullen zijn." De mannen lijken zo de grenzen te bepalen waarbinnen de vrouwen zich mogen bewegen. Het zal nog een hele toer worden om ook hier het aan de profeet toegeschreven principe van gelijkheid toe te passen, namelijk dat de vrouwen zelf hun ruimte bepalen. Voor homoseksuele moslims is dit stadium van emancipatie voornamelijk een luchtspiegeling.

Hoe zwart het beeld van de islam vandaag de dag ook is, deze godsdienst bevat elementen die als universeel gekwalificeerd kunnen worden: een diep beleefde vorm van spiritualiteit en het principe van de gelijkwaardigheid van alle volwassen vormen van seksualiteit en seksuele beleving. Het is aan moslims zelf om ervoor te zorgen dat deze visie uiteindelijk binnen de islam overheersend wordt. ●

Jan Jaap de Ruiter is arabist, verbonden aan Tilburg University. Zijn blogs en publicaties verschijnen op www.janjaapderuiter.eu. De auteur dankt Anne Dijk en Arjen Buitelaar voor hun commentaar op eerdere versies van dit artikel.